

Navigation – the name of the object from which the title of Tomáš Hlavina's exhibition is derived. It looks like a wire cage into which wooden sticks have been inserted along with knotted plastic laces. What is this object trying to tell us? Is it a globe that will lead the initiated to new countries? Is the arrangement of the sticks an aid to divination? Or is it something more: after all, to be in the world means being able to decide on a direction, to navigate in space and time. Is this about a literal form of navigation that opens up maritime routes to new worlds? Or is it more cultural navigation, conceptual orientation? Might it even be existential navigation? When it comes to Hlavina's work we don't know nor can we know.

Retrospectively, as far as the "nautical" possibility is concerned, we know that navigation opens up the world, makes it a globe and perhaps navigable, and converts its immensity and immeasurability into comprehensible dimensions. This is an attractive yet misleading idea. The navigable world is not real, it is simply a symbol of the world diminished by the pragmatism of our objectives. The difficulty and treachery of navigation is even more pronounced in the case of cultural navigation, let alone existential. Navigating the waves of the cultural memory or even the subject is far more difficult than sailing the oceans of the world. If we remain with literal navigation, one more thing becomes clear: nautical reason is not philosophical. It does not want to touch base (the seabed), since only those who float on the surface are successful. The maritime spirit needs no bases, fixed fundamentals, but instead needs to know the tides, waves, wind, the elements that move and change ceaselessly.

So what is navigation and why should we examine Hlavina's work in the light of this concept? Literal and metaphorical navigation must combine two elements: a formal system that is stable and permanent, similar to the celestial constellations beneath which sailors guide their vessels. However, an ability to chart, measure and formalise things does not suffice. Provision must be made for what is protean and mobile. And perhaps it is this flexibility and openness to the transient that makes for successful navigation. It is openness not only to distances but to uncertainty. It is from this ability that the work of art draws its emotional force and semantic complexity.

Transferred to a visual language this means knowing how to work with a range of creative forms, discovering new organisational possibilities and the rules thereof, being able to recognise fixed structural relationships while also intuiting that which still lacks name and form, that which is simply a fleeting movement on the surface of events that hints at the presence of deeper currents but that might also be simply shallow ripples. Above all it is knowing how to relate these elements to each other. The classification of clear, conventionalised systems must be constantly corrected, principally by other inputs in which only now does articulation take place. Creative ability does not usually develop within a single methodologically clear given plan or system, but more where the customary dividing lines or traditional methods of classification are transcended.

Hlavina sometimes refers to his objects and installations as spatial models or charts of the mind. Philosophically speaking, these charts and models enable him to link up concepts with an opinion commensurate to them, they allow for the embodiment of said concepts. But how does this work in the case of charts and models that are already concrete objects, embodied artworks? They motivate us to carry out sensory thought operations, to produce emotional and semantic context for them. Since these are artworks, they are suggestive models endowed with an innovative dynamic. They have their own internal order that, despite its precision, is versatile and flexible. Their forms and organisation are clear though we are unable to define the rules by which they emerge, and the direction of their innovative dynamic is only hinted at by the artist. We experience their visual forms, reflection and emotional content within the same work. Where this suggestive navigation will lead us, whether we will lose our way and be carried by currents to unknown shores, or, guided by the charts and symbols correctly read or intuitively understood symptoms and hints, we find our isles of the blessed, depends (sort of) on us.

Navigace – tak se jmenuje objekt, který dává výstavě Tomáše Hlaviny jméno. Vypadá jako drátěná klec, v níž jsou na různých místech zastrčeny dřevěné tyčky, opatřené zauzlenými „šňůrkami“ z plastické hmoty. Co tento předmět má naznačovat? Je to snad nějaký glóbus, který toho, kdo jej umí použít, dovede do nových zemí? Vytváří rozmístění tyček nějaké tajemné uspořádání, ze kterého lze vyčíst budoucí zisky, či ztráty? Anebo je to ještě něco víc: být ve světě přece znamená umět nacházet směr, navigovat, v prostoro-časových souvislostech? Je to obraz navigace reálné, která otevírá námořní cesty k novým světům, nebo navigace kulturní, která je konceptuální orientací, nebo je to dokonce navigace existenciální? To v případě předmětu Tomáše Hlaviny nevíme, ani vědět nemůžeme.

Retrospektivně, z hlediska prvního „námořního“ vymezení víme, že navigace otevírá svět, činí jej glóblem a možná jej činí „navigovatelným“, přeměňuje jeho nesmírnost a neměřitelnost v uchopitelný objekt. To je představa lákavá, ale zároveň i zrádná, navigovatelný svět není reálný, je to jen znak světa, navíc zmenšený pragmatismem našich cílů. U navigace kulturní, neřkuli existenciální je obtížnost a zrádnost navigace ještě zřetelnější. Navigace na vlnách kulturní paměti, či dokonce subjektu, je mnohem obtížnější, než plout po oceánech světa. Pokud bychom zůstali u prvního obrazu reálné navigace, ukazuje se ještě jedna věc: nautický rozum není filosofický, nechce se dotknout základu (dna), neboť pouze ti, kteří plují po hladině, jsou úspěšní. Nautický duch nepotřebuje žádné základy, pevné fundamenty, potřebuje ale znát proudy, vlny, větry, elementy, které se pohybují a kontinuálně proměňují.

Co je tedy navigace a proč bychom měli vidět výstavu Tomáše Hlaviny pod tímto znamením? Reálná i metaforická navigace musí spojit dvě věci: formální řád, který je pevný a trvalý, podobně jako souhvězdí, podle kterých námořníci řídili svoji plavbu. Schopnost věci vytýčit, měřit a formalizovat ale nestačí, stejně tak je nutná orientace v tom, co je proměnlivé a pohyblivé. A možná je to právě tato flexibilita a otevřenost nestálému, která činí navigaci úspěšnou. Je to otevřenost nejenom dálkám, ale i věcem nejistým. Z této schopnosti čerpá umělecké dílo svoji emocionální účinnost a významovou komplexnost.

Převedeno na vizuální jazyk to znamená umět pracovat s řádem výtvarných forem, objevovat nové možnosti uspořádání i jejich pravidla. Poznat pevné strukturální vztahy, ale zároveň vycítit i to, co jméno a formu ještě nemá, co je jen letmým pohybem na hladině dění, co možná naznačuje přítomnost hlubinného proudu, co ale může též být i jen zčeřením povrchu. Především ale jde o to umět tyto řády vztáhnout k sobě: systematika jasných konvencionalizovaných systémů musí být neustále korigována principiálně jiným přístupem, v němž se artikulace teprve rodí. Tvůrčí schopnosti se obvykle nerozvíjejí uvnitř jednoho metodologicky jasně daného plánu nebo systému, ale spíše tam, kde jsou překračovány obvyklé dělicí meze nebo tradiční způsoby členění.

Tomáš Hlavina někdy o svých objektech a instalacích hovoří jako o prostorových myšlenkových modelech nebo schématech. Schémata a modely slouží, filosoficky řečeno, k tomu, aby se pojmy mohl spojit s jim přiměřeným názorem, slouží k jejich konkretizaci. Jak je tomu ale u schémat a modelů, která už jsou sama konkrétními objekty, uměleckými díly? Motivují nás k smyslově-myšlenkové operaci, k tomu abychom z nich vyprodukovali jim vlastní emocionální a významový kontext. Protože se jedná o umělecká díla, jsou to sugestivní modely nadané inovativní dynamikou. Mají svůj vnitřní řád, ten je však, přes svoji určitost proměnlivý a flexibilní, jejich formy a uspořádání jsou zřetelné, přesto ale nejsme schopni stanovit pravidlo, podle kterého vznikají, a směr jejich inovativní dynamiky je autorem jen naznačen. Jejich vizuální formy, reflexi i emoční zakoušení prožíváme ve stejném výkonu. Kam nás tato sugestivní navigace zavede, zdali ztratíme směr, či nás proudy odnesou k neznámým břehům, nebo, vedeni správně čtenými schématy a znaky, či intuitivně uchopenými symptomy a náznaky, najdeme své ostrovy blaženosti, záleží už (tak trochu) na nás.